

ЧИННИКИ ТА ЗАГРОЗИ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

© 2015 ШУМІЛО О. С.

УДК 330.342.3

Шуміло О. С. Чинники та загрози економічній безпеці торговельних підприємств

Виділено чинники та визначено характер їхнього впливу на економічну безпеку підприємства торгівлі, що значною мірою обумовлено специфікою торговельної діяльності. Виокремлено внутрішні чинники впливу відносно зазначених складових економічної безпеки, розподіл яких відбувається за важливістю впливу на рівень економічної безпеки підприємства торгівлі. Сукупність чинників впливу зовнішнього середовища на економічну безпеку торговельного підприємства запропоновано об'єднати в кілька груп, враховуючи особливості торгівлі: загальноекономічні, соціальні, політичні, державного регулювання економіки, оподаткування підприємств, трудові ресурси, ринкова інфраструктура, конкурентне середовище та умови інформаційного забезпечення, чинники, що впливають на відносини із споживачами та постачальниками. Чинники впливу зовнішнього та внутрішнього середовища економічної безпеки підприємства розподілено на конструктивні та деструктивні. Зазначено, що деструктивні чинники – це і є загрози. Наведено класифікацію загроз економічній безпеці торговельного підприємства.

Ключові слова: торговельне підприємство, економічна безпека, загрози економічній безпеці, чинники економічної безпеки.

Рис.: 1. **Бібл.:** 12.

Шуміло Ольга Станіславівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів і кредиту, Харківський національний університет будівництва та архітектури (вул. Сумська, 40, Харків, 61002, Україна)

E-mail: Olga_shumilo@mail.ru

УДК 330.342.3

Шумило О. С. Факторы и угрозы экономической безопасности торговых предприятий

Выделены факторы и определен характер их влияния на экономическую безопасность предприятия торговли, что в значительной степени обусловлено самой спецификой торговой деятельности. Выделены внутренние факторы влияния относительно составляющих экономической безопасности, распределение которых происходит по степени влияния на уровень экономической безопасности предприятия торговли. Совокупность факторов влияния внешней среды на экономическую безопасность торгового предприятия предложено объединить в несколько групп, учитывая особенности торговли: общеэкономические, социальные, политические, государственного регулирования экономики, налогообложения предприятий, трудовые ресурсы, рыночная инфраструктура, конкурентная среда и условия информационного обеспечения, факторы, влияющие на отношения с потребителями и поставщиками. Факторы влияния внешней и внутренней среды экономической безопасности предприятия распределены на конструктивные и деструктивные. Отмечено, что деструктивные факторы и являются угрозами. Приведена классификация угроз экономической безопасности торгового предприятия.

Ключевые слова: торговое предприятие, экономическая безопасность, угрозы экономической безопасности, факторы экономической безопасности.

Рис.: 1. **Библ.:** 12.

Шумило Ольга Станіславівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів і кредиту, Харківський національний університет будівництва та архітектури (вул. Сумська, 40, Харків, 61002, Україна)

E-mail: Olga_shumilo@mail.ru

UDC 330.342.3

Shumilo O. S. Factors of and Threats to Economic Security of Trade Enterprises

The factors have been allocated and the nature of their impact on the economic security of trading enterprise has been determined, which largely is determined by the specifics of trading activities. The internal factors of influence have been allocated with regard to components of economic security, distribution of which occurs according to the impact on the level of economic security of trading enterprise. It has been suggested to arrange the totality of the factors of influence of the external environment on economic security of trade enterprise into several groups, taking into consideration the characteristics of trade: overall economic, social, political, connected with State regulation of economy, taxation of enterprise, labor sources, market infrastructure, competitive environment and conditions for the provision with information, as well as the factors that influence the relationships with customers and suppliers. The factors of influence of the external and internal environment of the economic security of enterprise have been divided into constructive and destructive. It has been specified that the destructive factors represent the threats. A classification of threats to economic security of trade enterprise has been provided.

Key words: trade enterprise, economic security, threats to economic security, factors of economic security.

Pic.: 1. **Bibl.:** 12.

Shumilo Olga S. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor of the Department of Finance and Credit, Kharkiv National University of Construction Engineering and Architecture (vul. Sumska, 40, Kharkiv, 61002, Ukraine)

E-mail: Olga_shumilo@mail.ru

Будь-яке підприємство роздрібної торгівлі діє в певному навколишньому середовищі, і чим складніше, динамічніше це середовище, чим більше глибоких, масштабних і частих змін воно зазнає, тим більш гнучкий характер повинна мати вся господарська діяльність організації. Виникає потреба в забезпеченні економічної безпеки підприємства торгівлі, дослідженні впливу на неї чинників, різних за своєю природою, характером і ступенем дії. Тому значний інтерес становить поділ чинників економічної безпеки на ті, що позитивно і негативно впливають на результати функціонування торговельного підприємства. Адже негативні загрожу-

ють економічній безпеці підприємства, тому потрібно усвідомлення їх джерел, типологізація найбільш впливових та обґрунтування управлінських рішень для мінімізації їх дії.

У науковій економічній літературі існує багато досліджень чинників впливу на економічну безпеку підприємства та визначення загроз економічній безпеці підприємства. Вагомий внесок у дослідження цієї проблеми зробили як вітчизняні, так і зарубіжні науковці. Серед них: Т. Васильцев, Н. Реверчук, А. Козаченко, М. Тумар, Б. Мізюк, В. Соболева, М. Чорна, Л. Лігоненко та інші. Віддаючи належне науковій та практичній значу-

щості наявних напрацювань, слід зазначити, що підприємства торгівлі мають свої галузеві особливості, які потребують більш глибокого дослідження саме в цій сфері.

Метою статті є аналіз чинників економічної безпеки внутрішнього та зовнішнього середовища торговельного підприємства та класифікація загроз економічній безпеці.

Використовуючи системний підхід до вивчення економічної безпеки підприємства торгівлі, було доведено, що вона є частиною іншої системи більш високого порядку – соціально-економічної системи торговельного підприємства. Для економічної безпеки, як і для системи торговельного підприємства, характерна наявність внутрішнього та зовнішнього середовища.

Виходячи із зазначеного, можна зробити висновок, що чинники, які впливають на економічне середовище підприємства торгівлі, мають вплив і на систему економічної безпеки підприємства, метою якої є захист діяльності підприємства від загроз внутрішнього та зовнішнього середовища. Тому під час вивчення економічної безпеки підприємства доцільно звернути увагу на чинники внутрішнього та зовнішнього середовища, на їх характер і структуру.

Підкреслимо, що виділення чинників та характер їхнього впливу на економічну безпеку підприємства торгівлі значною мірою обумовлено самою специфікою торговельної діяльності.

Серед традиційних особливостей торговельного підприємства проф. Лігоненко Л. О. виділяє такі: а) торговельне підприємство є єдиною ланкою стадій виробництва та споживання процесу відтворення, підтримуючи їх неперервність, стабільність, циклічність; б) поєднує функції задоволення існуючого попиту споживачів через реалізацію товарів і послуг з функцією вивчення нових потреб і запитів; в) характеризується порівняно невеликими обсягами капіталу та матеріальних активів власника; г) має особливості в організації торговельного процесу, пов'язані з необхідністю забезпечення прийнятної рівня якості обслуговування споживачів; д) має ризиковий та ймовірнісний характер, у тому числі через сприйняття (або не сприйняття) нововведень споживачами та вимагає постійної безпосередньої участі керівників у процесах управління торговельною діяльністю [1].

Загальною особливістю діяльності підприємства роздрібною торгівлі є забезпечення просування товарів від виробника до кінцевого споживача, що стає останнім етапом системи розподілу товарів, виконуючи значущу роль у розвитку споживчого ринку та обслуговування населення.

Принциповою особливістю торгово-технологічного процесу в магазинах роздрібною торгівлі є участь у ньому покупців як об'єктів праці торговельного персоналу. Усі зазначені особливості торгівлі, діяльності роздрібного підприємства та особливості його торгово-технологічного процесу є специфічними і мають значний вплив на формування системи економічної безпеки підприємства роздрібною торгівлі.

Складність торговельної діяльності обумовлюється значною кількістю загальних і специфічних чинників,

які впливають на систему економічної безпеки торговельного підприємства. А особливості внутрішнього економічного середовища підприємства проявляються в можливості контролювання та регулювання внутрішніх негативних чинників впливу.

Під час дослідження торговельного підприємства пропонуємо виокремити чинники впливу відносно зазначених складових економічної безпеки підприємства торгівлі, а саме: фінансової, ринкової, товарної, інтерфейсної, інтелектуально-кадрової, техніко-технологічної, політико-правової та інформаційної. Вважаємо, що розподіл складових повинен відбуватися саме за важливістю впливу на рівень економічної безпеки підприємства. Як було обґрунтовано в попередніх дослідженнях автора, найпріоритетнішими складовими економічної безпеки торговельного підприємства є фінансова, ринкова, товарна та ін. [2]. Ці складові під діями внутрішніх чинників мають значний вплив на рівень економічної безпеки торговельного підприємства.

До внутрішніх чинників впливу на фінансову безпеку доцільно віднести фінансове планування й управління активами підприємства, інвестиційну політику, інструменти управління ризиками в контрактах, стан дебіторської заборгованості, величину заробітної плати робітників та фонд заробітної плати, контроль оборотних активів (зокрема товарних запасів), контроль за структурою капіталу підприємства, витратами підприємства та ін.

Відносно ринкової складової пріоритетними є такі чинники: рівень цін на ринках, умови, що створюють власники ринків, розмір торговельної площі, розмір продукції імпорту, зміна ринкової кон'юнктури, рівень конкуренції, формат торговельного підприємства, адаптаційні можливості підприємства до зміни ситуації на ринку.

Внутрішніми чинниками впливу на товарну складову є конкурентоспроможність товару, асортиментна та цінова закупівельна та збутова політика, наявність системи управління якістю продукції, рівень якості торговельного обслуговування, сезонність реалізації продукції, дії контрагентів (постачальників, посередників).

Серед чинників, що впливають на інтерфейсну складову, виділяють можливі непередбачувані зміни умов взаємодії з економічними контрагентами та контактними аудиторіями (узагальнено – групами взаємодії) підприємства.

Можна виділити такі чинники впливу інтелектуально-кадрової складової: рівень освіченості кадрів, плінність кадрів, низький рівень системи управління кадрами, недостатня увага до творчих можливостей працівників та мотивації їх ініціативи, низька якість програми розвитку інтелектуального потенціалу підприємства.

Серед чинників впливу на техніко-технологічну складову доцільно виділити такі: зношеність матеріально-технічної бази, неефективне використання торговельної площі, обладнання, недостатність ресурсів для технічного переоснащення та модернізації, нераціональна структура основних фондів, ризик, пов'язаний із введенням нових технологій та нового обладнання.

На політико-правову складову безпосередньо та опосередковано впливають такі чинники внутрішнього

середовища, як рівень відповідності документації вимогам чинного законодавства, зміна форми власності та організаційно-правової форми господарювання, низька кваліфікація працівників юридичної служби підприємства та недостатня увага керівництва до юридичного забезпечення бізнесу, укладання договорів із неплатоспроможними партнерами тощо.

Інформаційна складова економічної безпеки торговельного підприємства піддається впливу чинників недостатнього фінансування інформаційно-аналітичного підрозділу, помилок у програмному забезпеченні, розголошення конфіденційної інформації, промислового шпіонажу, несанкціонованого доступу до інформації, її знищення та ін. Зазначимо, що збиток від впливу негативних чинників інформаційної складової торговельного підприємства може бути значущим і призвести підприємства до банкрутства (у разі недостатньої уваги до управління інформаційною складовою).

Серед внутрішніх чинників впливу на економічну безпеку торговельного підприємства характерним є специфічний чинник – умови організації менеджменту на підприємстві.

Умови організації менеджменту, що створюють внутрішнє економічне середовище, визначаються як структурою торговельного підприємства, так і міжособистісними відносинами, які існують у трудовому колективі. Взагалі до таких умов можна також віднести й регулювання технологічного процесу торгівлі від стадії закупівлі до стадії реалізації та аналізу результатів діяльності. Т. Качук підкреслює, що помилки в організаційному проектуванні діяльності торговельного підприємства здатні викликати розлад всієї економічної системи діяльності підприємства [3].

Особливе значення у складі умов організації менеджменту має визначення спеціалізації торговельного підприємства. За даними Статистичної служби України, більша частка торговельних підприємств орієнтована на реалізацію продовольчих товарів. Таким чином торговельні підприємства реагують на потреби населення. Тому важливим стає вміння оцінити реальний стан споживчого ринку та сформувавши на цій підставі ефективну форму організації бізнесу [4].

Внутрішні чинники є результатом протистояння впливу зовнішнім чинникам, вони сприяють розвитку економічної безпеки підприємства.

Торговельні підприємства як суб'єкти господарювання функціонують у зовнішньому середовищі не ізольовано, а взаємодіють між собою, з органами державного управління, суспільними структурами тощо, які являють собою чинники впливу на економічну безпеку підприємства. До таких чинників відносять рівень загальноекономічного розвитку країни, який відбивається в макроекономічних показниках, рівень інфляції, розвиток експортно-імпорتنих операцій, конвертованість національної грошової одиниці, рівень мінімальної заробітної плати, рівень розвитку фінансової системи, грошово-кредитну політику НБУ, політичні зміни в країні тощо.

Сукупність чинників впливу зовнішнього середовища на економічну безпеку торговельного підприєм-

ства доцільно об'єднати в кілька груп: загальноекономічні, соціальні, політичні, державного регулювання економіки, оподаткування підприємств, трудові ресурси, ринкова інфраструктура, конкурентне середовище та умови інформаційного забезпечення, чинники що впливають на відносини зі споживачами та постачальниками. Для більшого розуміння впливу чинників зовнішнього середовища та їх структури на економічну безпеку підприємства проаналізуємо їх детальніше.

До загальноекономічних чинників слід відносити економічну політику країни, фази економічного циклу, рівень виробництва в галузях спеціалізації, обсяг товарообороту та ін.

Соціальні чинники впливу на економічну безпеку підприємства є запорукою довготривалої та плідної роботи підприємства на ринку. До них відносять: культурний рівень розвитку суспільства, статево-вікову структуру населення, міграцію населення (споживачів), рівень народжуваності, зайнятості, безробіття в країні, покращення умов праці та здоров'я працівників і населення, зростання частки населення з доходами нижче встановленого прожиткового мінімуму та ін.

На економічну безпеку торговельного підприємства мають вплив і політичні чинники: стосунки населення з владою, ступінь соціальної нестабільності, вплив політиків на економічні реформи в країні, рівень корупційності влади щодо діяльності торговельних підприємств, неможливість здійснення фінансово-господарської діяльності внаслідок військових дій, загострення внутрішньополітичної ситуації в країні.

Чинниками державного регулювання економіки є правова забезпеченість, законодавча база держави та її стабільність й адекватність сучасним потребам економіки, митна політика держави та митні умови для торговельних підприємств, державна політика підтримки та розвитку підприємництва, підтримка інноваційних процесів, наявність стандартів на продукцію, регулювання ціноутворення, закони про охорону власності, патентування винаходів, реєстрація торгової марки та ін.

Оскільки оподаткування є обов'язковим, і через податкову систему держава безпосередньо впливає на господарчу діяльність торговельного підприємства, стає необхідним виокремити чинники небезпеки для торговельного підприємства в цій сфері. Такими чинниками є недосконала система організації податкового контролю, високий податковий тиск, податкова політика держави.

Трудові ресурси, як елемент зовнішнього середовища, піддаються впливу таких чинників, як освітній рівень населення, кваліфікація робітників, наявність коштів підприємства на підвищення кваліфікації кадрів, рівень заробітної плати, вартість робочої сили, міграція робочої сили тощо.

На ринкову інфраструктуру, як на елемент зовнішнього середовища, впливають технічний рівень інформаційних комунікацій, розгалуженість і насиченість транспорту, рівень розвитку спеціалізованих посередницьких організацій, наявність фінансових організацій, стан і розвиток торговельної мережі та ін.

Чинниками конкурентного середовища та інформаційного забезпечення є кон'юнктура споживчого ринку, обсяг і якість товару, стан кон'юнктури фінансового ринку й ринку позикових капіталів, вплив конкуренції на ціну товару, ринкові технології, ймовірність комерційного успіху, позиції в конкурентній боротьбі, утримання підприємством ринкової позиції, організація захисту інформації, формування систем доступу персоналу до конфіденційних документів.

Важливим аспектом гарантування економічної безпеки торговельного підприємства також є його стосунки із споживачами як об'єктом зовнішнього середовища. У сучасних умовах активного розвитку великоформатних об'єктів і суб'єктів торгівлі, що пропонують широкий і різноманітний асортимент практично аналогічних (ідентичних) товарів, стратегія товару стає менш важливою, ніж стратегія взаємовідносин, адже залучення нових покупців вимагає більше фінансових ресурсів, ніж збереження уже наявних. У довгострокових відносинах між підприємством і споживачем велике значення мають не лише вартість продукції, але і якість, ритмічність постачання, післягарантійне обслуговування тощо [6].

До чинників, що впливають на взаємодію споживачів і підприємств роздрібно торгівлі та мають вплив на економічну безпеку підприємства, можна також віднести зниження купівельної спроможності, зміну смаків та уподобань, крадіжки, використання недосконалості законодавства про захист прав споживача з корисливою метою, поширення неправдивої інформації про підприємство, його продукцію, рекламу товарів, акції та ін. [7].

Відношення з постачальниками є значущим елементом зовнішнього середовища як для торговельного підприємства взагалі, так і в контексті формування економічної безпеки підприємства.

Для забезпечення економічної безпеки під час вибору постачальника товарів необхідно враховувати його значення для підприємства торгівлі. Вибір постачальника в багатьох аспектах визначає стан та рівень економічної безпеки торговельного підприємства не лише в поточному періоді, але й в перспективі. Проте варто враховувати ризик погіршення фінансового становища постачальників у середньо- та довгостроковому періодах, що впливатиме на ефективність постачання товарів (несвоєчасність поставок, непередбачуване збільшення цін на продукцію та витрат на їх постачання, невиконання умов договору поставок однією із сторін, поставки неконкурентного товару) як важливого технологічного етапу торгівлі. Тому необхідно здійснювати моніторинг надійності роботи постачальника [5].

У результаті аналізу чинників зовнішнього середовища можна зазначити, що зовнішнє середовище системи економічної безпеки досить складне. А під складністю зовнішнього середовища розуміється значна кількість різноспрямованих чинників впливу, які повинні бути враховані під час управління економічною безпекою торговельного підприємства.

Чинники взагалі, як зовнішні, так і внутрішні, впливають на динаміку розвитку підприємства. Динаміка – хід розвитку, зміна будь-якого явища під впливом

діючих на нього чинників [7]. Вона може бути позитивною і негативною.

Проте напрямок руху може бути як прогресивним, так і регресивним, тому підприємству треба мати чітку мету діяльності на ринку і відповідно до неї забезпечувати та гарантувати економічну безпеку. Тому доречним буде поділ чинників впливу зовнішнього та внутрішнього середовища економічної безпеки підприємства на конструктивні – чинники, що сприяють розвитку підприємства, та деструктивні – чинники небезпек, що стримують розвиток підприємства. Також зазначимо, що деструктивні чинники впливу на економічну безпеку торговельного підприємства за своєю суттю є загрозами, а конструктивні – факторами розвитку.

Але у процесі розвитку підприємства, забезпечення та гарантування його економічної безпеки можливі випадки, коли відбувається конвертування деструктивних чинників у конструктивні. Деструктивний чинник на певному етапі розвитку торговельного підприємства був загрозою, а під час діяльності підприємства стає чинником розвитку. І навпаки, конструктивний чинник під впливом змін стає деструктивним, що позначається на розвитку підприємства.

Наприклад, організація виробництва нового товару власної мережевої торгової марки «PrivateLabel» потребує матеріальних затрат, що спочатку може розглядатися як чинник негативного впливу, який на деякий час може понизити прибуток підприємства внаслідок відволікання частини коштів від операційної діяльності на організацію виробництва. Але таке управлінське рішення сприяє розвитку підприємства в майбутньому та отриманню значно вищого прибутку. Негативний чинник – зниження ціни на товар, що призводить до зниження прибутків підприємства, може бути в перспективі чинником розвитку, оскільки застосовується як маркетинговий прийом для залучення покупців до нової торговельної точки або до вже відомої точки з метою розширення контингенту споживачів.

Таким чином, визначення чинників економічної безпеки роздрібного підприємства, які здійснюють перманентний вплив на його економічну безпеку, дає змогу врахувати їх під час забезпечення та управління економічною безпекою підприємств роздрібно торгівлі.

Реалізація діяльності підприємства в умовах нестабільного зовнішнього та внутрішнього середовища перебуває під постійно присутнім впливом певних чинників цього середовища, що в більшості випадків визначаються саме негативним характером впливу на діяльність та економічну безпеку підприємства [8]. Для кожного підприємства, і торговельне підприємство не є винятком, негативні впливи потрібно виділяти із сукупності усіх впливів і оцінювати ступінь їхньої дії на економічну безпеку підприємства, оскільки негативний (деструктивний) чинник у більшості випадків – це загроза.

У науковій економічній літературі існує багато класифікацій загроз економічній безпеці підприємства за різними ознаками. Вивчення наукових праць, присвячених проблемам економічної безпеки підприємств,

виявило відсутність єдиної загальноприйнятої класифікації загроз.

У результаті критичного аналізу існуючих класифікацій загроз економічній безпеці підприємства нами проведено їх групування (рис. 1) за визначеними ознаками на основі досліджених джерел [5; 9–12].

Усі загрози (негативні чинники впливу) безпеці торговельного підприємства можна поділити на: внутрішні та зовнішні. Внутрішні загрози залежать від ефективності системи управління підприємством, їх можна виявити та вчасно локалізувати, а зовнішні – це загальне економічне становище, їх можна локалізувати тільки частково.

За рівнем безпеки загрози поділяють на особливо небезпечні, значно небезпечні, незначні. Особливо небезпечні загрози можуть спричинити значне погіршення фінансово-економічних показників діяльності підприємства або припинити його діяльність. Значно небезпечні призведуть до негативного впливу на фінансово-економічні показники та на діяльність торговельного підприємства а майбутньому. Незначні загрози призведуть до додаткових витрат.

За суб'єктивною обумовленістю виділяють об'єктивні загрози, тобто зовнішні групи дій, що не пов'язані із діяльністю торговельного підприємства, та суб'єктивні загрози, що залежать від діяльності підприємства, робітників, постачальників, споживачів та ін.

За характером напряду загрози можуть бути прямі, що здійснюють вплив безпосередньо на діяльність підприємства, та непрямі – їх дія опосередкована.

За характером прояву загрози класифікуються на явні та приховані.

За природою виникнення розрізняють загрози політичні, кримінальні, конкурентні, контрагентні.

За об'єктами посягань загрози класифікуються відносно складових економічної безпеки торговельного підприємства, а саме: фінансові, ринкові, інтерфейсні, товарні, інтелектуально-кадрові, техніко-технологічні, політико-правові, інформаційні.

Класифікація загроз економічній безпеці за наслідками поділяє загрози на загальні та локальні. Загальні загрози несуть небезпеку для діяльності всього підприємства, а локальні – тільки для деяких підрозділів підприємства.

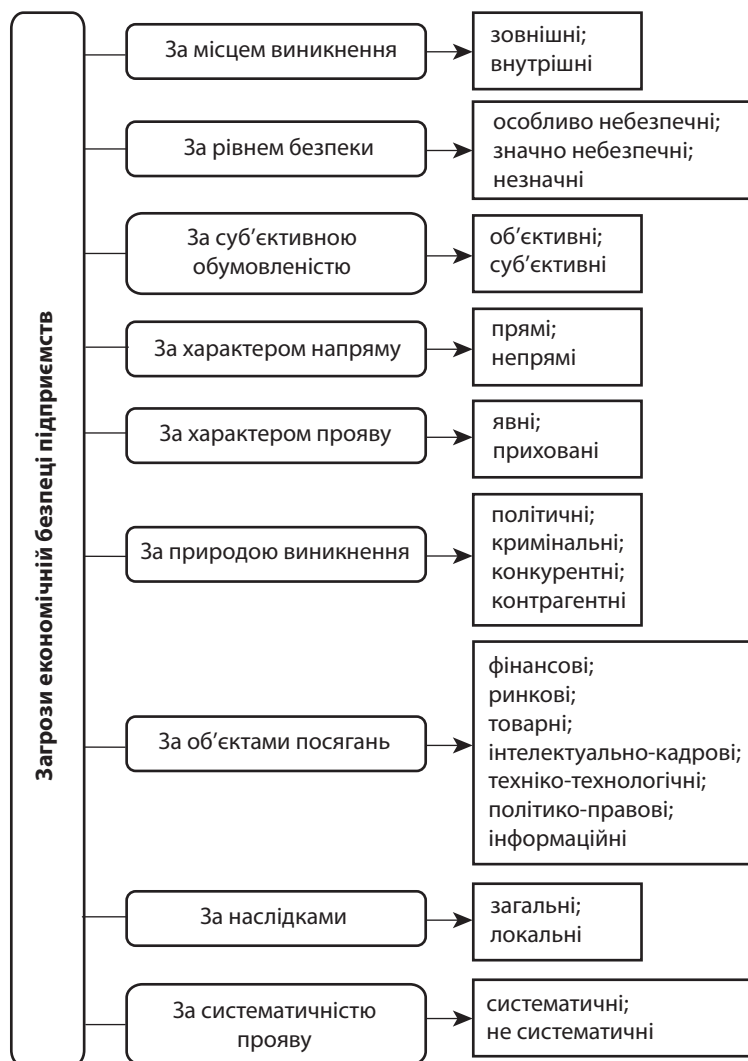

Рис. 1. Класифікація загроз економічній безпеці підприємств торгівлі

Джерело: авторська розробка на основі [5; 9–12]

За систематичністю прояву загрози економічній безпеці підприємства підрозділяють на систематичні, які раз виникнувши, існують постійно в процесі діяльності підприємства, і несистематичні загрози, які впливають на діяльність підприємства стохастично (загрози стихійних лих, сезонний попит на товар, розрив відносин із постачальником тощо).

Підсумовуючи, можна стверджувати, що мета і способи класифікації залежать від сфери діяльності підприємства, компетентності його керівництва в питаннях захисту економічних інтересів, структури економічної безпеки підприємства, яка включає складові економічної безпеки [9].

ВИСНОВКИ

Усвідомлення чинників економічної безпеки роздрібного підприємства, що впливають на його економічну безпеку, дає змогу врахувати їх значущість під час забезпечення та управління економічною безпекою підприємств роздрібною торгівлі. Визначена в статті сукупність загроз економічній безпеці підприємств за своєю суттю властива торговельним підприємствам, а тому актуалізує важливість функціонування системи економічної безпеки торговельних підприємств та управління нею, де основою формування та розвитку системи економічної безпеки підприємства має бути науково обґрунтована концепція управління. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Лігоненко Л. О. Торговельне підприємництво: теорія та практика : монографія / Л. О. Лігоненко, Г. М. Богославець, І. В. Височин, Г. Л. Піратовський, І. В. Стояненко ; за ред. Л. О. Лігоненко. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2012. – 304 с.
2. Чорна М. В. Функціональні складові економічної безпеки підприємств торгівлі / М. В. Чорна, О. С. Шуміло // Менеджмент розвитку соціально-економічних систем у новій економіці : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Полтава, 14–15 травня 2015 року). – Полтава : ПУЕТ, 2015. – С. 101–103.
3. Ткачук Т. Забезпечення безпеки діяльності торгового підприємства в Україні: сучасний стан та перспективи / Т. Ткачук // *Бізнес и безопасность*. – 2007. – № 6. – С. 30–33.
4. Даноных Г. Экономическая безопасность наукоемких производств / Г. Даноных // *Вопросы экономики*. – 2006. – № 9. – С. 119–125.
5. Бойкевич О. Р. Напрями забезпечення економічної безпеки торговельного підприємства в стратегічній взаємодії вертикального і горизонтального типу / О. Р. Бойкевич // *Інноваційна економіка*. – 2010. – № 4. – С. 220–223.
6. Соболев В. О. Механізм розвитку роздрібною торгівлі організаційно-економічні засади : монографія / В. О. Соболев. – Донецьк : ДонНУЕТ, 2009. – 347 с.
7. Материалы свободной энциклопедии Wikipedia [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://ru/Wikipedia /org/wiki/>
8. Близиук А. О. Аналіз загроз економічній безпеці підприємства з врахуванням галузевої специфіки його діяльності / А. О. Близиук // *Вісник Східноукраїнського нац. ун-ту ім. В. Даля*. – Луганськ, 2012. – № 1 (172). – Ч. 2. – С. 69–78.

9. Мізюк Б. М. Економічна безпека підприємств ритейлу: оцінювання та механізм забезпечення : монографія / Б. М. Мізюк, В. І. Ящук, Л. В. Ноздріна. – Львів : Видавництво Львівської комерційної академії, 2012. – 256 с.

10. Капустін М. П. Моделювання системи управління економічною безпекою підприємства : автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец 08.03.02 «Економіко-математичне моделювання» / М. П. Капустін. – Донецьк, 1999. – 32 с.

11. Реверчук Н. Й. Управління економічною безпекою підприємницьких структур : монографія / Н. Й. Реверчук. – Львів : ЛБІ НБУ, 2004. – 196 с.

12. Дикань В. Л. Комплексна методика визначення рівня економічної безпеки, оцінки ризиків та ймовірності банкрутств підприємства : монографія / В. Л. Дикань, І. Л. Назаренко – Харків : УкрДАЗТ, 2010. – 142 с.

REFERENCES

- Boikevych, O. R. "Napriamy zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky torhovelnoho pidpriemstva v stratehichnii vzaiemodii vertykalnoho i horyzontalnoho typu" [Directions economic security of commercial enterprise in the strategic interaction of vertical and horizontal type]. *Innovatsiina ekonomika*, no. 4 (2010): 220-223.
- Blyzniuk, A. O. "Analiz zahroz ekonomichnii bezpetsi pidpriemstva z vrakhuvanniam haluzevoi spetsyfyky yoho diialnosti" [Analysis of threats to economic security of the enterprise sector taking into account the specifics of its activities]. *Visnyk Skhidnoukrainskoho nats. un-tu im. V. Dalia*, vol. 2, no. 1(172) (2012): 69-78.
- Chorna, M. V., and Shumilo, O. S. "Funktionalni skladovi ekonomichnoi bezpeky pidpriemstv torhivli" [Functional components of economic security trade enterprises]. *Menedzhment rozvytku sotsialno-ekonomichnykh system u novii ekonomitsi*. Poltava: PUET, 2015. 101-103.
- Danopykh, G. "Ekonomicheskaya bezopasnost naukoemkikh proizvodstv" [The economic security of high-tech industries]. *Voprosy ekonomiki*, no. 9 (2006): 119-125.
- Dykan, V. L., and Nazarenko, I. L. *Kompleksna metodyka vyznachennia rivnia ekonomichnoi bezpeky, otsinky ryzykiv ta imovirnosti bankrutstv pidpriemstva* [The complex method of determining the level of economic security, risk and probability of bankruptcy]. Kharkiv: UkrDAZT, 2010.
- Kapustin, M. P. "Modeliuvannia systemy upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu pidpriemstva" [Simulation system of economic security]. *Avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk: 08.03.02*, 1999.
- Lihonenko, L. O. et al. *Torhovelne pidpriemnytstvo: teoriia ta praktyka* [Storage Entrepreneurship: Theory and Practice]. Kyiv: KNTEU, 2012.
- Miziuk, B. M., Yashchuk, V. I., and Nozdrina, L. V. *Ekonomichna bezpeka pidpriemstv riteilu: otsiniuvannia ta mekhanizm zabezpechennia* [Retail economic security: assessment mechanism and software]. Lviv: Vyd-vo Lvivskoi komertsii noi akademii, 2012.
- "Materialy svobodnoy entsiklopedii Wikipedia" [Materials free encyclopedia Wikipedia]. <http://ru/Wikipedia%20/org/wiki/>
- Reverchuk, N. I. *Upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu pidpriemnytskyykh struktur* [Management of economic security businesses]. Lviv: LBI NBU, 2004.
- Sobolev, V. O. *Mekhanizm rozvytku rozdrubnoi torhivli orhanizatsiino-ekonomichni zasady* [The mechanism of development of retail trade organizational and economic principles]. Donetsk: DonNUET, 2009.
- Tkachuk, T. "Zabezpechennia bezpeky diialnosti torhovoho pidpriemstva v Ukraini: suchasnyi stan ta perspektyvy" [Ensuring the safety of commercial enterprises in Ukraine: Current State and Prospects]. *Biznes i bezopasnost*, no. 6 (2007): 30-33.